

РЕШЕНИЕ

№ 361

гр. София, 28.03.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 14-ТИ ГРАЖДАНСКИ, в публично заседание на деветнадесети март през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: Ася Събева

Членове: Елена Тахчиева
Кристина Филипова

при участието на секретаря Пролетка Асенова
като разгледа докладваното от Елена Тахчиева Въззивно гражданско дело № 20231000501922 по описа за 2023 година

Э

Производството е по реда на чл.258 и сл. ГПК.

Образувано е по въззивна жалба на ответницата Л. П. Г. против решение по гр.д. № 3394/2022г на Софийски градски съд, 1-30 състав **в частите**, в които е уважен предявеният от П. П. А. в условията на евентуалност иск по чл.30 ал.1 ЗН против Л. П. Г. и е намалено с 1/3 идеални части извършеното универсално завещателно разпореждане от 28.10.1993г, направено от И. А. Г., поч. на 12.03.1994г в полза на П. П. Г., поч. на 27.03.2020г., като му е възстановена полагащата се 1/3 запазена част от наследството.

Поддържат се оплаквания за неправилност на решението в обжалваната му част поради нарушение на материалния и процесуален закон. В тази връзка се изтъква, че неправилно и без да изясни всички факти съдът приел, че завещанието има универсален характер. Твърди се процесуално нарушение на съда, който необосновано отказал да приеме своевременно поискани доказателства /изброени в последни пункт на въззивната жалба/, с които се е целяло установяването на допълнителни имущества придобити след съставяне на завещанието, респ. новооткрити по силата на реституция наследства. Изтъква се, че при конкретно изразена воля в завещанието и при наличие на допълнителни имущества, придобити след неговото съставяне, завещанието ще има характер на завет. Твърди се, че неправилно било прието, че жалбоподателката-ответница е призована към наследяване на починалата И. Г., и че този извод бил в противоречие с ТР №1/4.02.2005г. по т.гр.д. № 1/2005г, ОСГК. На следващо място се изтъква и оплакване, че неправилно без да се съобразят доказателствата и в нарушение на практиката на ВС, било прието, че възражението за погасителна давност по

отношение на иска с пр. осн. чл.30 ЗН, е погасено по давност. Иска се отмяна на решението в обжалваната му част и вместо това постановяване на ново по същество, което искът по чл.30 ал.1 ЗН бъде отхвърлен.

В срок е постъпил писмен отговор от П. П. А., с който прави възражения по всички изтъкнати в жалбата оплаквания. Противопоставя се на искането за събиране на нови доказателства пред въззивната инстанция, като се твърди, че правилно първоинстанционният съд ги е отхвърлил като неотносими. Акцентира се на характера на саморъчното завещание като универсално, в който случай намалението се извършва в дробна част, съответстваща на запазената част на наследника по закон, съобразно правилата по чл. 29 ЗН. Изтъкват се подробни съображения против доводите в жалбата, отнасящи се до изводите на съда, че искът по чл.30 ЗН е погасен по давност.

Настоящият състав, при служебната си проверка по чл. 269, изр. първо ГПК констатира, че решението в обжалваните му части е валидно и допустимо.

Пред първата инстанция предмет на разглеждане са били предявените от П. П. А. против Л. П. Г. обективно съединени в условията на евентуалност искове - главен с пр. осн. чл. 42 „б“ вр. чл.25 ал.1 ЗН за прогласяване нищожност на саморъчно завещание и евентуален по чл.30 ал.1 ЗН за намаляване с 1/3 идеални части на извършеното универсално завещателно разпореждане от 28.10.1993г и възстановяване на полагащата му се 1/3 запазената част от наследството на И. А. Г..

С първоинстанционното решение е отхвърлен главният иск по чл. 42 „б“ вр. чл.25 ал.1 ЗН за нищожност на саморъчното завещание, поради неспазване на предвидената в закона форма по чл.25, ал.1 ЗН, в която си част решението не е обжалвано и е влязло в сила. Следователно, въпросът относно валидността на завещателното разпореждане и истинността му като документ са разрешени със сила на пресъдено нещо, като спорът пред въззивната инстанция се съсредоточава единствено и само върху наличието на материалните предпоставки за уважаване на иска с пр. осн. чл. 30 ал.1 ЗН.

От фактическа страна не е било спорно и се установява от писмените доказателства, че наследодателката И. А. Г., починала на 12.03.1994г. е оставила за свои наследници - П. П. Г. - преживял съпруг и П. П. А. - внук, встъпил по право на заместване в наследствените права на починалия ѝ син П. П. А. на 10.05.1993г.

Преживелият съпруг П. П. Г., в полза на когото е извършено завещателното разпореждане, е починал на 27.03.2020г. и оставил за наследници — ответницата Л. П. Г., негова преживяла съпруга, с която имал сключен втори по ред гр.брак и П. П. А. - внук, встъпил по право на заместване в правата на починалия му на 10.05.1993г. син П. П. А..

Пред първата инстанция е представено и прието като доказателство саморъчно завещание от 28.10.1993г., обявено с протокол от 20.07.2016г. на нотариус А. Д. и вписано в Агенция по вписвания с акт №20, том Х/20.07.2016г., с което преди смъртта си И. А. Г. е завещала на съпруга си П. П. Г. цялото си движимо и недвижимо имущество, вкл. и влоговете. В завещанието изрично е посочено, че недвижимото имущество включва собствената на завещателката 1/2 идеални части от апартамент № 16, находящ се в гр. ***, ул. ***, №*, бл.***, ведно с 1/2 идеални части от мазе № 4 и

1/2 идеални части от гараж № 4, притежаваната 1/2 идеални части от собствеността върху движимо имущество- лек автомобил, както и обзавеждането и всичко друго.

По същество неоснователни на първо място са оплакванията в жалбата против основателността на иска по чл.30 ал.1 ЗН, поради приложението на чл.30 ал.2 ЗН и липсата на спор, че ищецът не е приел наследството по опис.

Съгласно чл.1 ЗН наследството се отрива в момента на смъртта, към който момент се преценява и кои лица от посочените в чл.5 –чл.10 ЗН са призвани да наследят, съответно и дали заветник или надарен е наследник по закон /Тълкувателно решение № 1 от 04.02.2005 г. по гр.д. № 1/2005 г. на ОСГК на ВКС/. В случаите, когато заветник или надарен не е призван към наследяване към момента на отриване на наследството и за преценка дали разпореждането накърнява запазената част на лица по чл.28, ал.1 ЗН е необходимо формиране на наследствена маса по чл.31 ЗН и за тази цел наследството следва да е прието по опис.

Със завещателното разпореждане И. А. Г., поч. на 12.03.1994г. се е разпоредила след смъртта си с придобитото от нея движимо и недвижимо имущество в обем на 1/2 идеални части в полза на преживелия си съпруг П. П. Г., който към датата на откриване на наследството на 12.03.1994г се явява неин наследник по закон, както и ищецът П. П. А., който черпи материалната си легитимация по иска от качеството си на наследник на П. П. А. поч. на 10.05.1993г /син на завещателката/, в чиито права е встъпил по право на заместване. Верни поради това са доводите, че ответницата Л. П. Г. в качеството на преживяла съпруга на П. П. Г., поч. през 2020г. не се явява призвано към наследяване лице към момента на откриване на наследството на И. А. Г.. Изискването по чл.30, ал.2 ЗН, обаче не намира приложение в хипотеза, при която разпореждането е било извършено с универсално завещание. В този случай обстоятелството какви конкретни имущества, права и задължения се включват в наследственото имущество е ирелевантно за преценката дали наследодателят е накърнил запазената част от наследството на посочените в чл.28, ал.1 ЗН лица, тъй като след смъртта на наследодателя не остават свободни имущества, от които тези лица биха могли да получат това, което съставлява тяхна запазена част от наследството. Въпросът за поставеното с разпоредбата на чл. 30, ал. 2 от ЗН изискване за приемане на наследството по опис е разрешен в Тълкувателно решение № 3/2013 г. на ОСГК на ВКС, т. 4, според което изискването за приемане на наследството по опис е предпоставка за реализиране на правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призван към наследяване, т.е. изискването не е приложимо за универсално завещателно разпореждане. Нормата на чл. 30, ал. 2 от ЗН не намира приложение в случаите, в които чрез извършване на един дарствен акт в полза на един надарен, наследодателят е изчерпал цялото наследство - хипотеза, аналогична на тази на разпореждане с универсално завещание, тъй като и в този случай липсват свободни имущества, от които лицата по чл. 28, ал. 1 ЗН биха могли да получат онова, което съставлява тяхна запазена част от наследството. При предявен иск по чл. 30, ал. 1 ЗН за намаляване на универсални завещателни разпореждания не се образува наследствена маса по чл. 31 ЗН, а възстановяването се извършва чрез дробна част по чл. 29 ЗН, съставляваща размера на запазената част /решение № 28 от 21.02.2014 г. по гр. д. № 825/2012 г. на ВКС, II г. о., решение № 55 от 26.04.2016 г. на ВКС по гр. д. № 6020/2015 г. на ВКС, II г. о., ГК/. Неоснователни поради това са оплакванията за процесуални нарушения на първоинстанционния съд, изразяващи се в отказ да се допуснат доказателства за наличие на други имущества

/придобити след съставяне на завещанието или новоткрити по силата на реституция/.

Спорен пред първата инстанция и поддържан като оплакване в жалбата е бил въпросът дали завещанието е универсално или представлява завет, като в първият случай не е необходимо ищецът в настоящото производство да е приел наследството по опис, за да упражни правото си на иск. Съгласно константната съдебна практика разграничението между частното и универсалното завещание се съдържа в [чл. 16 ЗН](#). Завещателните разпореждания, които се отнасят до цялото или до дробна част от цялото имущество на завещателя, са общи (универсални) и придават качеството наследник на лицето, в полза на което са направени. Тези, които се отнасят за определено имущество, са частни и придават качеството на заветник. При съмнения относно характера на едно завещание следва да се тълкува волята на завещателя при спазване на общото правило на [чл.20 ЗЗД](#) за тълкуване на договорите, отчитайки разпоредбата на [чл.44 ЗЗД](#), която отнася това правило и към едностранните волеизявления. Отделните завещателни разпореждания следва да се тълкуват във връзка едно с друго и в смисъла, който произтича от текста на цялото завещание, като се търси действителната воля на завещателя.

Следвайки, посоченото разрешение, се приема, че съставеното от И. Г. завещание има характер на универсално завещателно разпореждане, независимо от изброяването. Ясно изразената воля: "Завещавам на моя съпруг П. П. Г. цялото си движимо и недвижимо имущество, включително влогове...", води до извод, че направеното завещание е универсално по своя характер и негов предмет не са отделни имоти/вещи, а цялото имущество. Това е така, защото посочените апартамент, гараж, лек автомобил са придобити в режим на СИО с П.Г. (по този въпрос страните не спорят) и след смъртта на наследодателя остава в наследство му по 1/2 ид.ч. от тях. Останалата 1/2 ид.ч. е собственост на преживялият съпруг на лично основание. До прекратяване на брака СИО е бездялова. В случая, бракът е прекратен със смъртта на завещателката. При това положение, приоритет следва да се даде на недвусмисленото изявление в съдържанието на завещанието „цялото си движимо и недвижимо имущество...“, което не поставя под съмнение волята на завещателката, преживелият съпруг да придобие притежаваното от нея имущество, независимо от следващото описание на съществените обекти от него. Този извод подкрепя фактът, че това изброяване не е изчерпателно, а след него идва фразата „и всичко друго“, която тълкувана в контекста на израза „завещавам цялото си движимо и недвижимо имущество“ не оставя съмнение, че не се касае за отделни имоти.

Съгласно чл. 28, ал. от ЗН когато наследодателят остави низходящи, родители или съпруг, той не може със завещателни разпореждания или чрез дарение да накърнява онова, което съставлява тяхна запазена част от наследството. Със саморъчното завещание се накърнява запазената част на ищеца, който по заместване е встъпил в правата на низходящ на завещателката. Според [чл. 29 от ЗН](#) запазената част на низходящ при съпруг и едно дете е 2/3 от имуществото (т.е. по 1/3 за всеки), поради което и извършеното завещание следвало и е намалено със запазената част на ищеца - с 1/3 ид.ч. и съответно с толкова тази запазена част е възстановена.

Неоснователни са и оплакванията в жалбата против изводите на първоинстанционния съд относно заявеното от ответницата възражение за погасяване на иска по чл.30 ал.1 ЗН по давност.

Правилно първоинстанционният съд се е позовал на ППВС 7/1973 г. на ВС, ОСГК, с което е прието, че при липса на специален срок следва да се приложи общата петгодишна давност по чл. 110 ЗЗД, като изрично е направено разграничение, че за

завещания началото на срока е моментът, когато заветникът упражни своите права, а за даренията - откриването на наследството.

Последователно съдебната практика застъпва тезата, че погасителната давност на иска по чл. 30 от ЗН започва да тече от момента, когато заветникът упражни своето право по завещанието, но по такъв начин, че наследникът по закон да може да узнае, за да може да упражни правата си. Следователно, правата по завещанието следва да бъдат упражнени чрез действия, сочещи по несъмнен начин намерението на ползващото се от завещанието лице да приеме наследството, като тези действия следва да достигнат или да е било възможно да достигнат до знанието на наследника по закон, за да бъде поставено началото на погасителната давност по отношение на неговата претенция за възстановяване на запазената му част от наследството. Приемането на противното - че погасителната давност тече въпреки липсата на възможност на наследника по закон да узнае за накърняването на правата му, противоречи както на правната природа на давността като санкция за бездействие, така и на формалната логика и принципа за справедливост.

Поради изложеното е правилен от фактическа страна изводът на първата инстанция, че сключването през 2009г. на договор за продажба на лек автомобил от ползващото се от завещанието лице П. П. Г., идеални части от който са били включени в наследството на завещателката, не съставлява упражняване на правата по завещанието по начин, който да е направил възможно това упражняване да достигне до знанието на наследника по закон.

В съдебната практика е поддържано становището, че обявяването на едно саморъчно завещание от заветника може да се приеме като действие по упражняване на правата по него /решение №580/10.08.92г. по гр.д.№384/92г. на ВС, I ГО, решение №868/20.07.11г. по гр.д.№1685/09г. на ВКС, I ГО, решение №860/23.11.09г. по гр.д. №2161/08г. на ВКС, IV ГО/. Същевременно в по-новите разрешения по този въпрос /пр. решение №208/07.05.2012г по гр.д. № 820/2011г на ВКС, I ГО/ е прието, че действието по обявяване на завещанието не бива да се абсолютизира, тъй като е напълно възможно един наследник да обяви завещание, без да знае неговото съдържание и следователно - без обявяването да означава непременно, че той упражнява правата по него. В цитираното решение ВКС е отчел разпоредбата на чл.112, б."и" от ЗС /ДВ бр.34/2000г./, с която е предвидено вписване на обявените завещания с предмет недвижим имот и права върху недвижим имот, което се извършва в службата по вписванията по местонахождението на недвижимия имот - чл.7 от Правилника за вписванията. При тази правна уредба наследниците винаги могат да извършат проверка в съответната служба по вписванията за налични саморъчни завещания и своевременно да узнаят за тях. Предхождащите действия по обявяване на тези завещания може и да не бъдат узнати, тъй като те могат да бъдат извършени от всеки нотариус, без оглед на връзката между района на неговото действие и недвижимите имоти, предмет на завещанията – арг. от чл.570, ал.2 от ГПК /стар чл.466/2 ГПК/, поради това и вписването на едно саморъчно завещание създава по-голяма гаранция за узнаването му от наследниците, на които то се противопоставя, особено когато в него изрично са изброени завещаните недвижими имоти и не се създава проблем за определяне на местно компетентната служба по вписванията.

Посоченото разрешение се споделя от настоящия състав. Във всеки конкретен спор, който се съсредоточава върху това от кой момент тече погасителната давност за упражняване на правото по чл.30, ал.1 от ЗН – от обявяването на завещанието или от вписването му, съдът следва да държи сметка за това кога наследниците, на които се

противопоставя това завещание, са могли да узнаят за него. В конкретния случай моментът на обявяване на саморъчното завещание и на вписването му /на 20.07.2016г/ съвпадат и след като няма убедителни данни завещанието да е узнато от наследника в по-ранен период, то за начало на 5-год. давностен срок следва да се приеме посочената дата 20.07.2016г, от когато до завеждане на исковата молба на 15.07.2021г. давностният срок, погасяващ правото на иск по чл.30 ал.1 ЗН не е изтекъл.

Поради съвпадане в решаващите изводи на двете инстанции решението в обжалваната му част ще подлежи на потвърждаване.

По въпроса за разноските.

При този изход на материалноправния спор няма основание да се ревизират присъдените от първата инстанция разноски. Право на разноски пред въззивната инстанция ще има само въззиваемият- ищец, който е претендирал и доказал за извършени такива в размер на 2500лв, представляващи договорено и платено адв. възнаграждение.

Предмет на разглеждане е и **частна въззивна жалба**, депозирана от ответницата Л. Г. против определение от 29.09.2023г по същото дело, с което е отхвърлена молбата ѝ по чл.248 ГПК в една част, а в друга – оставена без разглеждане.

В срок е постъпил отговор от насрещната по частната жалба страна, който иска потвърждаване на обжалваното определение.

Частният жалбоподател поддържа незаконосъобразност на обжалваното определение без да изложи конкретни оплаквания.

Частната въззивна жалба е допустима, но по същество- неоснователна.

Правилни са изводите на първата инстанция, която подробно е посочила как се разпределят разноските между страните, и че с молбата, респ. частната жалба по същество не се съдържат оплаквания за допуснати конкретни нарушения при определяне на техния размер. Правилно на следващо място е оставена без разглеждане молбата на ответницата Л. Г. по чл.248 ГПК, в частта в която се иска изменение на решението по отношение на присъдените ѝ разноски по съображения за недопустимост, обосновани с т.9 от ТР № 6/6.11.2013г. по тълк.дело № 6/2012г, ОСТГК на ВКС. Посоченото ще има за правна последица потвърждаване на обжалваното определение.

По изложените вече съображения, САС

РЕШИ:

ПОТВЪРЖДАВА решение по гр.д. № 3394/2022г на Софийски градски съд, 1-30 състав в ОБЖАЛВАНАТА МУ ЧАСТ, в която е уважен предявеният от П. П. А. в условията на евентуалност иск по чл.30 ал.1 ЗН против Л. П. Г. и е намалено с 1/3 идеални части извършеното универсално завещателно разпореждане от 28.10.1993г, направено от И. А. Г., поч. на 12.03.1994г в полза на П. П. Г., поч. на 27.03.2020г., като му е възстановена полагащата се 1/3 запазена част от наследството.

Потвърждава определение от 29.09.2023г по гр.д. № 3394/2022г на Софийски градски съд, 1-30 състав, с което е отхвърлена в една част, а в друга оставена без разглеждане молбата ѝ по чл.248 ГПК.

ОСЪЖДА Л. П. Г. да заплати на П. П. А. сумата от 2500лв, представляваща разноски пред въззивната инстанция.

Решението подлежи на обжалване пред ВКС с касационна жалба в едномесечен срок от връчване препис на страните при наличие на предпоставки по чл. 280 ГПК, а в частта, в която се потвърждава определение по чл.248 ГПК – с частна жалба в 1-седмичен срок.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ:

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____